N°. 37. Donderdag 27 November 1902. 2de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3 00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer L. C. VAN VLEUTEN, *Waarnd. Redacteur*, **Regentesselaan 144** of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

De ondergeteekende ....
wonende te .... *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
f ....
.... den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Toestanden in Deli. — Vereeniging „Oost en West" te Batavia. — Eere wien Eere toekomt. — Oost-Ind. Berichten. — West-Ind. Berichten. — Ingezonden — Voornaamste inhoud van Nederl. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeeling 's Gravenhage:

De Commissie voor opvoeding en onderwijs der afdeeling „'s-Gravenhage" maakt bekend, dat aanvragen om inlichtingen aangaande plaatsing op school, en huisvesting van kinderen te 's-Gravenhage moeten worden gericht aan: Mevrouw M. TEN BOSCH—BOSSCHER, van Merlenstraat 81, Den Haag, die ook bijna dagelijks in de morgen- en middaguren te spreken is in het gebouw Heerengracht 4.

Op **Woensdag 10 December a. s.,** zal in het **Gebouw Diligentia,** Lange Voorhout 5, den Haag, door den heer **Dr. Van Capelle,** eene **voordracht** worden gehouden over: **„De gesteldheid van het Surinaamsche binnenland, vooral in verband met eene toekomstige exploitatie."**

Zooals uit achterstaande advertentie blijkt, hebben de leden der vereeniging „Oost en West" op vertoon hunner lidmaatschapkaart *persoonlijk* vrijen toegang, benevens het recht om voor hunne huisgenooten kaarten voor de **zaal** te koopen voor f 0.50 per plaats.

Voor niet-leden is het entrée bepaald op f 1.— in de zaal en f 0.25 op de galerij.

Vereenigingen en onderwijs-inrichtingen, mits collectief kaarten aanvragende, betalen voor de **galerij** slechts f 0.10 per plaats.

Kaarten kunnen worden gekocht en tegelijkertijd plaatsen besproken, voor f 0.25 per plaats, op Maandag 8 December van 10 ure v. m tot 4 n. m. door de leden, Dinsdag en Woensdag 9 en 10 Dec. van 10—4 ure ook voor niet-leden.

Op den avond der lezing zijn aan het gebouw Diligentia nog kaarten verkrijgbaar.

Afdeeling Arnhem.

Op den 27sten Nov. a. s. zal alhier eene lezing worden gehouden met lichtbeelden door den WelEdgestr. Heer Jan H. Junius gep. luit. ter zee.

Het onderwerp is: **„Sumatra".**

De lezing vindt plaats in de beneden zaal van het logegebouw, Rijnstraat alhier, des avonds ten 8 uur.

Leden hebben vrijen toegang, belangstellenden à f 0.25 per persoon.

Goed voorgaan doet goed volgen.

Van den Heer F. de Hartogh te Amsterdam, schrijver van het artikel: „Het afgebrande dorp Wonokitri in het Tenger" werd voor de arme, door dien ramp getroffen inlanders, in dank ontvangen eene bijdrage van f 5.—

Moge dit goede voorbeeld weldra door meer dusdanige worden gevolgd! v. V.

Toestanden in Deli,

Voor zeer korten tijd is er een werkje verschenen van Mr. J. van den Brand, getiteld: «De millioenen uit Deli.»

Reeds de titel duidt aan dat het hier betreft een sensationeel geschrift, en de inhoud is er dan ook geheel er op berekend om sensatie, om verontwaardiging te wekken; om zoo mogelijk — als met den Max Havelaar» — een rilling door het land te doen gaan.

Waarschijnlijk heeft de schrijver dat doel, om sensatie te verwekken in alle opzichten bereikt.

In de Indische couranten werden, naar aanleiding van die brochure de wervers van koelies voor Deli, want die werving en de daarmede in verband staande koeli ordonnantie worden hoofdzakelijk behandeld in dat werkje, getiteld «De millioenen uit Deli» al vergeleken met de afschuwelijke *slavenhandelaars* uit Uncle Tom's Cabin, om toch vooral niet te overdrijven.

Ook heeft Mr. van den Brand zijn doel: sensatie en verontwaardiging te verwekken in Nederland al bereikt.

De Redacteur van De Nieuwe Courant schrijft in zijn nummer 544 daaromtrent o.a. het navolgende:

«De lezing er van was, van het begin tot het einde pijnlijk. Wij hebben de bladzijden gevolgd met schaamte in ons, en in letterlijken zin met het rood der schaamte op de wangen. Wij hebben het geschriftje dicht gedaan met een verwensching op de lippen tegen hen, die er schuld aan zijn door daad of verzuim, dat er zulke regels geschreven kunnen en dus moeten worden in het Nederlandsch, over toestanden in een gebied, staande onder Nederlandsch gezag, waarover de Nederlandsche vlag waait.»

Hier dus is uit af te leiden, dat de redacteur van dat dagblad onvoorwaardelijk alles voor waar, voor juist, voor niet schromelijk overdreven houdt wat Mr. van den Brand schrijft over Delische toestanden. Van dáár ook zijn: Dat er zulke regelen in het Nederlandsch kunnen en dus moeten geschreven worden. (Ik spatieer.)

Ik evenwel, met hetzelfde afgrijzen vervuld wanneer werkelijk in Deli voor het Nederlandsch gezag ergerlijke, menschonteerende en beschamende toestanden zouden bestaan. neem nog maar niet zoo onvoorwaardelijk aan dat alles inderdaad zoo is, dat alles juist en niet overdreven om niet te zeggen onwaar is voorgesteld.

Zoo lang voor een zaak nog geen onweerlegbare onomstootelijke wettelijke en overtuigende bewijzen zijn bijgebracht, acht ik het niet alleen voorzichtig, maar zelfs plichtmatig, alle soortgelijke schandalen met groote omzichtigheid te behandelen; niet te oordeelen, en vooral niet te véroordeelen. zonder wel deugdelijk te hebben in toepassing gebracht het «Hoort en Wederhoort» dat Mr. van den Brand. dus een z g. gestudeerd persoon, toch voorzeker ook wel plichtmatig zal achten.

En ook de Redacteur van de Nieuwe Courant schijnt, in weerwil van het voorafgaande, toch nog niet zoo geheel zeker, dat Mr. van den Brand alles juist en waar en dus niet schromelijk heeft voorgesteld.

Want, onmiddelijk op die voorafgaande sterk gekleurde betuigingen van verontwaarding van schaamte, zelfs van vervloeking tegen hen die de schuldigen zijn, laat hij volgen:

Want, indien waar is wat de schrijver vertelt, dan is de diepste verontwaardiging niet bitter, niet diep genoeg daarover.

Volmaakt juist: Indien alles waar is, dan, enz.

Maar, is nu inderdaad alles waar, en vooral niet erg overdreven voorgesteld?

Dit kan men onmogelijk zoo maar, eenvoudig op de vermeldingen van Mr, van den Brand aannemen.

Vooral de vermelding in Mr. van den Brand's geschrift.:

«Deli is welvarend, zeer welvarend. De Euro-«peanen verdienen er grof geld . . . . En achter «dat alles, achter dien schitterenden spiegel, die het zorgelooze leven weerkaatst, zijn de zedeloosheid, de verdorvenheid en het onrecht. Deli is een gepleisterd graf,» komt mij al heel sterk en overdreven gekleurd voor.

Waar iemand, nog wel iemand met een wetenschappelijke opleiding, een Meester in de Rechten, zulke enorme, zulke vreeselijke beschuldigingen neerschrijft, daar behoort hij die te bewijzen, zóó onomstootelijk, zoo wettig en zóó overtuigend, dat zelfs geen twijfel mogelijk is, en na een verontwaardigings uiting niet nog behoeft te worden geschreven. *Indien dit alles waar is*, enz.

En bewijzen, onwraakbare bewijzen geeft Mr. van den Brand voor zijne zware beschuldigingen niet; wel subjectieve beschouwingen, die voor mij in deze gewichtige aangelegenheid in geenen deele de kracht hebben van overtuigend bewijs.

Dat er, zelfs bij de meest doeltreffende bepalingen, misstanden kunnen heerschen, dat geef ik gaarne toe.

Maar men kan niet aannemen, dat in onzen tegenwoordigen tijd met een Gouverneur-Generaal Rooseboom, met een Resident en controleurs ter Oostkust van Sumatra, die het allen als hun eerste plicht hebben te beschouwen, om den inlander te beschermen tegen willekeur en misbruik van gezag, voortdurend zóódanige ergerlijke misbruiken ongestraft en ongestoord zouden kunnen blijven plaats grijpen, dat een waar Nederlander zich daarover in die mate zoude hebben te schamen, dat hem een vervloeking op de lippen komt tegen degenen, die er de schuld van zijn.

Men kan maar niet klakloos aannemen, op de getuigenis van een enkel persoon, dat mannen als de oud-Minister van Koloniën Cremer, als de Heeren Jansen, Nienhuys en van den Honert, die allen zeer zijn geinteresseerd bij de Delische toestanden, en die nog onlangs een vorstelijken gift schonken ten behoeve van den noodlijdenden Javaan op *Java*, menschen die met de meeste zorg waken voor het welzijn van al hunne ondergeschikten, dat diezelfde mannen zouden toelaten, dat diezelfde arme, uit Java op Deli werkzame Javanen op hunne Estates zouden worden behandeld als slaven, en erger nog dan dat!

En vooral neem ik niet aan, dat wanneer inderdaad die toestanden zoo ergerlijk, zoo vreeselijk waren, dat een Nederlander zich daarvoor zoude hebben te schamen, dat dit dan niet al reeds lang ter kennisse zoude zijn gekomen van Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin. En, dat dan Hare Majesteit, die niet alleen met woorden, maar ook met daden, voortdurend bewijst, een gevoelvol en medelijdend hart te hebben, en begaan is met het lot van hare onderdanen in Indië, waartoe H. M. nog onlangs weer *f* 5000 schonk, dat Hare Majesteit niet onmiddelijk aan zoodanige schandalen, wanneer die werkelijk bestonden, paal en perk zoude hebben gesteld.

De oorzaak nu van al die beweerde schandalen zoude zijn de koelie-ordonnantie, en nu brengt ten dezen Mr. van den Baard ten berde; eenige geheel subjectieve en door niets gestaafde beschouwingen, die ik niet onderschrijf, en dan ook geheel voor zijn rekening laat.

Alleen vestig ik de aandacht er op, dat de schrijver als een axioma vast stelt, dat hardvochtigheid en willekeur, misbruik van macht en positie de onmiddelijke en onvermijdelijke gevolgen zijn, wanneer den eenen mensch over den anderen meer macht is gegeven, dan hem volgens Gods ordonnantiën «ooit mag toekomen".

Niet alleen geeft de schrijver hier weer geen zweem van bewijs voor de waarheid van die conclusie, maar hij vermeldt zelfs niet, in welken opzichte die te groote mate van macht in Deli den eenen mensch boven den anderen zoude zijn gegeven, en . . . welke, volgens zijne meening, dan wel die «Gods ordonnantiën zijn.

Ik ken voorloopig nog maar alleen ordonnantien van den Gouverneur Generaal, Besluiten van den Resident etc., en ik neem niet aan, dat daar in den eenen mensch een absoluut, onvermijdelijk tot misbruik leidend overmaat van gezag is verleend.

Nu komen, als eenig schijn van bewijs, de met groote vette letters in het werkje overgedrukte

FEUILLETON.

JALOUZIE.

Vrij naar het Fransch van TH. RENTZON.

DOOR

L. C. VAN VLEUTEN.

(*Vervolg*).

De boot lag aan den steiger, en de priester nam heel beleefd zijn groote hoed af, met een: Tot het genoegen van U weer te zien Madame.

Mevrouw Magorrec gaf nu orders tot het te huis brengen van haar bagage want, er was niemand om haar af te halen en daarop liep zij door de eenzame, hier en daar met gras begroeide straten, tot aan haar woning, op het kerkplein.

Eene dienstbode, met den grooten Normandischen kap met groote luifels haar ziende aankomen, riep zoo hard mogelijk: »Mamselle Anne Marie! Mamselle Anne Marie. Daar is Madame Rose!

»Laat ze dan maar binnen komen«, werd van binnen's huis door een harde en onaangename stem geantwoord.

Voor het venster van een heel eenvoudig gemeubileerd vertrek zat Anna Maria Magorrec, bezig met het verstellen van een mans hemd.

Toen haar schoonzuster haar wilde kussen, boog zij opzettelijk het hoofd voorover, zoodat alleen haar, in twee plakken gescheiden zwart hoofdhaar werd aangeraakt. Mager en bruin van huid had zij een meer merkwaardig dan wel beminnelijk uiterlijk, een gelaat van wilskracht en hartstocht.

Het gelaat, met regelmatige trekken, had een paar doordringende oogen waarboven zware wenkbrauwen, die in een liepen, en het voorhoofd als 't ware met een donkere streep in tweeën deelde, van die scherpe doordringende oogen, dat de jonge vrouw er de haren voor moest neer slaan.

Hoe? Al terug? riep Anna Maria uit. Die ziekte van Madame Jagut is dan wel heel kort geweest!

Gij weet wel, antwoordde Rose, die haar antwoord gereed had, dat de doktoren haar niet meer genezen kunnen. Langzamerhand en geleidelijk sterft zij. Zij had mij alleen maar doen roepen tot regeling van gewichtige zaken, en die afgehandeld zijnde, ben ik maar zoo gauw mogelijk teruggekomen. Ik had daar niets meer te doen, en zij heeft heel goede oppassing.

En dan ik vreesde, dat mijn man misschien zou terugkomen, terwijl ik afwezig was.

Maar, hebt ge dan den brief niet ontvangen dien ik u naar Dinard heb opgezonden?

Rose gevoelde een gevaar opkomen en antwoordde stotterende.

Neen, denkelijk een slordigheid van de post. . .

Onmogelijk, ik heb dien brief zelf op de post bezorgd en nog wel den eigen dag van je vertrek. Ge waart nauwelijks, weg toen de facteur dien brief hier bracht.

Ik heb hem toch niet ontvangen, antwoordde Rose bevende onder den doordringenden en inquisitorialen blik van haar schoonzuster. Ik hoop dat het geen dringend nieuws was!!

Dringend, Ach. Neen! Slechte tijdingen komen altijd vroeg genoeg.

Slechte tijdingen zegt gij?

Oh maak je maar niet ongerust. Hij is niet ziek! Alleen is zijn terugkomst al weer wat uitgesteld. Hij heeft weer nieuwe lading, ditmaal voor Chili. De zaak was zóo voordeelig, dat hij het niet heeft kunnen afslaan. En de hemel weet waar hij dàn nog weer verder naar toe moet!

Wat scheelt er aan Rose! Ge gaat toch niet ziek worden! Ge wordt zoo akelig bleek! Als ik had kunnen vermoeden, dat deze tijding je zóó zou hebben ontsteld, dan ware ik wel voorzichtiger geweest. Maar mijn hemel! Als hij dan eens schipbreuk geleden had!

Gauw! Gait! gauw meisje, wat azijn, Mevrouw is onwel!

En terwijl Gait een zakdoek met azijn bracht, was Rose doodsbleek in een fauteuil neergevallen.

Ja, zeide Anne Marie, dat is nu het lot van zeemansvrouwen: altijd wachten.

Ik zelf heb wel al zoo dikwijls en zoo lang gewacht! Gij zult er ook wel aan moeten wennen. Ge moet wel het kwade met het goede nemen.

Gisteren sprak ik er nog over met Madame Lehir. Haar man is op die wijze wel twee jaar achtereen weggebleven! Maar . . dan is het weerzien ook des te aangenamer. De hemel behoede U echter voor een geduldoefening als Madame Lehir!!

Sprak Anne Marie nu zoo maar alleen bij toeval, of met opzet? Of wel had zij iets ontdekt of althans vermoed, en speelde zij nu met haar prooi als de kat met de muis!

De wanhoop van Rose over de ontdekking, dat Lovell haar niet waarlijk liefhad, maakte nu plaats voor de vrees.

Nu ontsnapte haar het laatste redmiddel; het liegen kon nu ook niet meer baten. De »Vader« zoo als Ralph ironisch zeide, de »vader« zou telaat terugkomen. En in afwachting daarvan zou zij in een vreeselijken toestand blijven. De ongelukkige stelde zich al voor welk een duivelachtig genoegen Marie Anne er in zou hebben, om haar lijden tot een foltering te doen aangroeien, en zoo lang en zoo smartelijk mogelijk te maken.

Ik ben al beter, stamelde zij nu. Ik was een beetje huiverig, zeker van de kou en de regen. Ik ga me nu gauw verkleeden, en dan is het wel gauw heelemaal over.

Eenigen tijd daarna werd het valiesje van Rose te huis gebracht, en nauwkeurig geinspecteerd door Marie Anne, om er een of ander etiket of aanwijzing op te ontdek ken dat haar licht kon verschaffen, over die geheimzinnige reis, van Rose. Maar even snugger als Marie-Anne had Rose een zoodanig onderzoek voorzien, en haar bagage niet doen registreeren en etiquetteeren.

Dus, alweer geen enkel bepaald bewijs. Er was trouwens nog nooit eenig bepaald bewijs tegen Rose geweest.

Maar toch twijfelde die rechter van instructie in rokken geen enkel oogenblik, en wist heel goed hoe het met haar lieve schoonzuster was gesteld.

Broederliefde was de eenigste hartstocht, die Marie Anne Magorrec ooit had gekend. Alhoewel maar weinig ouder had ze al vroeg als een moedertje gewaakt over den armen wees, die zich vertrouwend tegen haar aanvleide. De gewoonte van zelfopoffering, zelfverloochening, toewijding was haar tot een tweede natuur geworden. Als de kleine Piet nooit aan iets gebrek had geleden, dan kwam dat, omdat Marie Anne zich zelf alles ontzegde en alles spaarde en uitzuinigde voor haar broertje; zij had, in weerwil van de tegenwerpingen van hetgeen haar nog aan familie overbleef, hem een zoo goede opvoeding doen geven, dat hij zijn examen kon doen als gezagvoerder op de groote vaart. Die betrekking was voor haar, dochter van zeelieden, levende en dweepende aan en met den oceaan, de meest benijdens-

advertentiën van koeliewervers.

Ik moet bekennen, dat de redactie daarvan, dat zelfs de geest die uit die advertentiën spreekt, in de hoogste mate afkeuringswaardig en stootend is, en dat die adverteerders, waar zij, als 't ware in één adem vermelden dat zij zich aanbevelen voor de levering van prachtig Madura en Bali slacht- en trekvee, en van Chineesche en Javasche ambachtslieden, bewijzen al heel slecht en grof te zijn bewerktuigd.

Maar, zijn nu daarom die advertentiën ook bewijzen dat de in Deli te werk gestelde Javanen als slaven worden geleverd, verkocht en behandeld?

Volstrekt niet!

Die ambachtslieden worden geheel met hun vrijen wil geworven, en naar Deli vervoerd, en de Resident, met zijne assistent-residenten en controleurs hebben er voor te waken, dat die menschen daar goed en rechtvaardig worden bejegend.

Wanneer aan gezagvoerders van vaartuigen waarmede transporten militairen naar Java worden overgevoerd, of van Javasche emigranten naar de West-Indiën, zoomede aan de Geneeskundigen die zoodanige transporten begeleiden, premiën worden toegekend voor ieder behouden en levend overgevoerd militair of arbeider — zoogenaamd koppengeld — is het dan juist, is het dan billijk, te zeggen dat onze brave militairen of dat die arme Javanen worden gelijk gesteld met redeloos vee, *omdat* de handels usance nu eenmaal meebrengt, om aan den gezagvoerder van een vaartuig waarmede bijvoorbeeld een koe uit Nederland naar Indie wordt overgebracht, — en om hem zoo veel mogelijk zorg voor dat dier te doen dragen — een premie wordt beloofd bij behouden aflevering, ook, omdat de assurantie maatschappijen levend vee alleen assureeren met de waarlijk eigenaardige clausule: «Vrij van sterven». Om nu uit die overeenkomende omstandigheid van het toekennen van premiën te willen besluiten tot een gelijkstelling van militairen met slachtvee zou even onjuist zijn, als om uit de domme advertentiën van koeliewervers, die in een adem aanbieden: jong madureesch vee en krachtige maleische of javaansche arbeiders, te willen concludeeren tot gelijkstelling van contract koelies met madureesch slachtvee, of te spreken van slavernij en slavenhandelaars!

Men moet billijk en rechtvaardig zijn, en als men iets betoogen wil, vooral zich wachten voor overdrijving en voor onjuiste voorstellingen en beschouwingen.

Die te veel wil bewijzen, bewijst dikwijls niets. En . . . . alle overdrijving schaadt.

Is nu in de koelieordonnantie, het feit dat Javanen onder bepaalde, in hun belang gemaakte waarborgen, naar Deli worden overgevoerd om daar werkzaam te worden gesteld, is, vraag ik, in dat feit op zich zelf iets zoo afkeurenswaardigs gelegen, iets zoo vreeselijks, dat er Ach en Wee over moet worden geroepen?

M. i. volstrekt niet. Zelfs het tegendeel.

Wanneer er op Java bittere nood heerscht, en wegens overbevolking vele Javanen daar geen loonend werk kunnen vinden, dan is het voor hen geen leed, maar wel een weldaad wanneer hen de gelegenheid wordt gegeven, op een andere plaats met arbeid in hun levensonderhoud te voorzien.

Er gaan immers jaarlijks duizenden emigranten uit Duitschland, Engeland en andere streken naar andere vèr verwijderde oorden om dáár hun fortuin te beproeven.

Er zijn immers reeds meermalen met voorkennis en voorzorg der Indische Regeering tal van Javanen en Maleiers overgevoerd naar West-Indie, omdat men daar werkkrachten te weinig, en op Java te veel had. Worden niet voortdurend door wervers en door aanplakbiljetten, zoo nu nog onlangs aan het Stadhuis, pogingen gedaan tot het voltallig houden van het Indische leger door het aanwerven van vrijwilligers!

En, toen er in Ned.-Indie groot gebrek was aan Officieren van Gezondheid, heeft men toen niet in dien dringenden nood trachten te voorzien door met hooge handgelden, en erg aanlokkelijke voorwaarden zelfs vreemdelingen trachten te bewegen, om in te treden als Officier van Gezondheid in het Ned.-Ind. Leger.

Zijn zelfs in vroegere jaren in dat zelfde leger niet ook Italianen en Zwitsers toegelaten?

Heeft men, nòg vroeger, dat Ned. Ind. Leger niet met nog veel gevaarlijker elementen trachten voltallig te houden?

Niet in die wervingen zelve ligt het kwaad, maar wel in het misbruik dat daarbij kán worden gemaakt.

Wanneer men tracht soldaten te werven voor het Ned. Ind. Leger, en men bezigt daartoe net uitziende, wel bespraakte wervers, of aanlokkelijke aanplakbiljetten met verlokkelijk fraaie uniformen, en schoone aanbiedingen, dan dan ligt daarin op zich zelf nog zoo veel kwaads niet. C'est à prendre ou à laisser.

Maar, wel is het kwaad, wanneer men, zoo als vroeger op Java geschiedde, de inlanders tot dienstneming in het leger trachtte te verlokken, eigenlijk te ronselen, met behulp van dansmeiden en opium, en den arme, door zingenot en opium bedwelmde man eerst pas bij het ontwaken ontwaardde, wat met hem gebeurd was. Of, wanneer men in Nederland door valsche voorstellingen, of nog erger, door verleiding met danshuizen en genever trachtte zijn doel te bereiken

En zoo zoude het ook voorzeker hoogst afkeurenswaardig zijn, wanneer inderdaad die arbeiders voor Deli *niet* geheel vrijwillig, niet geheel en volmaakt met hun toekomst ingelicht werden aangeworven; of wanneer zij, eenmaal te Deli aangekomen, *niet* in allen deele aldaar goed, humaan en rechtvaardig werden bejegend.

Máár, daarvoor te zorgen en te waken is de taak de dure plicht van de Indische Regeering en Hare Ambtenaren.

Het is en blijft altijd mogelijk, dat zelfs de beste bepalingen worden ontdoken; dat door enkele gewetenlooze of eigendunkelijke kleine despooten ergerlijk misbruik wordt gemaakt van gezag; dat dergelijke strafwaardige handelingen worden „getoetopt" d.i. met kennisse komen van de bevoegde autoriteiten, en aldus schromelijk misbruik gemaakt, van den lijdzamen en leidzamen aard van den inlander in het algemeen, en van zijn „takoet" om zijne meesters aan te klagen.

En, dit zoo zijnde, zoude het, dunkt mij, niet kwaad, en zelfs bepaald noodig zijn, wanneer, op initiatief van het Opperbestuur, met een voorzeker van alle onrecht diep afkeerigen Minister Idenburg, door de Indische Regeering eene nauwgezette, strikt onpartijdige en geheel waarheidsprekende enquète werd gehouden, naar den *waren* aard der toestanden in Deli.

En dat, wanneer daarbij inderdaad mocht blijken dat door enkelen op schromelijk willekeurige wijze gehandeld, en misbruik van gezag is gemaakt, dat dan ook, zonder consideratie, en zonder genade, het zwaard van de Gerechtigheid neerdale, op de hoofden der schuldigen tot boetedoening voor het bedreven kwaad, en tot leerzaam, afschrikwekkend voorbeeld voor anderen.

Den Haag, 20 November 1902. v. V.

P. S. Uit de besprekingen in de Volksvertegenwoordiging is reeds gebleken, dat aan de toestanden te Deli en de koelieordonnantie door den Minister van Koloniën buitengewone aandacht zal worden geschonken, en hij daarop de aandacht zal vestigen van den Gouverneur Generaal, terwijl de in het brochuretje van den heer van den Brand vermelde feiten voor zooverre die op waarheid berusten, — reeds gerechtelijke vervolgingen hebben ten gevolge gehad.

Voor het begaan van overtredingen, van misdrijven, zelfs van misdaden kan de Regeering onmogelijk waken, evenmin hier als in Indië, maar daarom behoort nog niet te worden gesproken van een waar misdadig verzuim in het vervolgen, en daardoor als 't ware stilzwijgend toelaten en sanctionneeren van misdadige toestanden.

Zoo juist lees ik in voormelde Nieuwe Courant een zeer belangrijk artikel, in dato 21 November, waarin de heer J. van Balkom, die *twintig* jaar in Deli heeft doorgebracht, met kracht protesteert tegen het brochuretje van Mr. v. d. Brand, die, naar de heer v. Balkom verzekert, vele onjuistheden vermeldt en overigens sterk overdrijft en onredelijk generaliseert, terwijl de heer v. d. Brand, die zich zoo vreeselijk ergert aan die domme advertentiën, volgens den heer van Balkom ze wellicht ook zelf heeft geplaatst toen hij een blauwen maandag aan de Sumatra-Post was verbonden, om daarna zijn geluk in de Straits-Settlements te gaan beproeven. Men dient — zegt de heer van Balkom te recht — ter juister beoordeeling van de waarde der brochure, zoowel den persoon des schrijvers als de toestanden in Deli goed te kennen.

Ik blijk dus juist te hebben gezien, toen ik al die verschrikkelijkheden maar niet zoo grif als waar aannam en mij die nog geen vervloeking op de lippen brachten.

Den Haag, 21 November 1902. v. V.

BERICHT.

Tot ons leedwezen is onze gewone medewerker, die tot dusverre zich welwillend belastte met de bewerking van het Weekoverzicht, inhoudende een resumé van de voornaamste voorvallen in andere landen gedurende de afgeloopen week, door drukke ambtsbezigheden verhinderd zich verder met die taak te belasten, en werd dit bericht te laat ontvangen, om daarin als nog voor dit nummer te kunnen voorzien.

Voor den vervolge zal echter ook dat Weekoverzicht weder geregeld worden geleverd.

v. V.

Vereeniging „Oost en West" te Batavia.

Verblijdend bericht.

Van den secretaris der vereeniging „Oost en West" te Bajavia, waarvan de definitieve oprichting in het vorig nummer met ingenomenheid werd begroet, ontving ons Hoofdbestuur thans een schrijven. waaruit ik gaarne het navolgende ontleen en ter algemeene kennis breng.

Sedert mijn vorig schrijven van 7 September ll, werd van het fonds voor de noodlijdenden nog gezonden:

Aan den heer Oosthout, ass, res. van Salatiga	f 1500
Aan den Gover, majoor Leger des Heils, Samerang	„ 500
Aan den resident van Kedoe v	„ 1000
Aan den heer Herz, ass. van Poerworedje	„ 500

zoodat we op het oogenblik nog eene bedrag van f 4700 in beheer hebben.

Uit de verantwoordingen, die nu langzamerhand binnenkomen, blijkt ten duidelijkste, dat met het geld goed en op practische wijze wordt gewerkt.

Met genoegen kan ik U verder melden, dat wij rechtspersoonlijkheid op onze statuten hebben ontvangen, dat het plan, om einde 's jaars de permanente tentoonstelling te openen, hoe langer hoe meer kans krijgt verwezenlijkt te worden.

Eerste goede bericht, en nu volgt een tweede, niet minder verblijdend. De heer Hilgers toch schrijft verder:

„*Ook de nijverheid wordt in den taatsten tijd sterk voorlgehoipen* (ik spatieer). Ons bestnurlid Mr, H. J. Abendannon directeur van O. E. en N. (onderwijs, eeredienst en nijverheid), kwam tot de ontdekking, dat er in Indië ook rijstzakken vervaardigd worden. Na lang correspondeeren met de bestnursambtenaren van Kedoe, Djocja en Medoera, na enkele malen afgekeurd en nadere aanwijzingen gegeven te hebben, is het nu reeds gelukt 100,000 rijstzakken, die vroeger uit Calcutta of Europa kwamen, in het Djocdjasche te doen maken.

Dit is dus een *nieuwe industrie*, die weer aan vele inlanders werk kan geven, Want, niet alleen het Departement van O. E. en N. kan jaarlijks een groot aantal zakken plaatsen voor de rijstzendingen naar Barka, maar ook de particuliere industrie heeft er honderd duizenden noodig.

Verdêr wordt meer en meer gebruik gemaakt van het sterke, voor bindwerk zoo geschikte Java-papier-

In Banjoemaas werd een gedeelte van de fondsen voor de noodlijdenden besteed, om Installaties te maken voor de bereiding van deng deng (gedroogd vleesch), van wilde varkens, en zoo is menig arme drommel aan een bestaan geholpen".

Uitmuntend! zoo gaat het den goeden weg op. Where there is a will, there is a way, en wanneer nu, zoo als ik reeds in het vorig nummer als wenschelijk voorstelde, de Vereenigingen Oost en West in Nederland en Indië de handen in één slaan, om hetzelfde schoone doel te bereiken, en die vereenigingen dan nog — zoo als de minister beloofde — worden gesteund, in haar streven tot bevordering van de materieele en industrieele welvaart van den inlander door Opperbestuur en Regering, dan lijdt het geen twijfel of het resultaat zal strekken tot heil van den armen inlander.

Daartoe moet vooral, naar mijn inzien, worden gestreefd, niet alleen naar bevordering van de reeds bestaande inlandsche industrien maar ook tot het voor hem scheppen van nieuwe takken van industrie, zoo als nu in Indie reeds met succes geschiedde door het, na aanwijzing en instructie doen vervaardigen van rijstzakken in groote hoeveelheden, het benutten van het sterke Java papier etc.

Daartoe wekte ik reeds op, in mijn eerste artikel in nummer 35: „Bevordering van de industrieele welvaart der inlandsche bevolking in Ned. Oost-Indie".

Ik acht het niet overbodig er hier speciaal de aandacht op te vestigen, dat ik, daarin sprekende van de bevordering der meubelindustrie op Java, volstrekt niet bedoeld heb het vermeerderen van de welvaart der *Chineezen*, die thans nog als 't ware uitsluitend dat vak beoefenen, maar veel eer het tegendeel, en wel om die Chineezen ook in *die* industrie langzamerhand te doen vervangen door inlanders, en deze daartoe, zoowel in het meubelvak, als in andere takken van industrie te doen opleiden op de reeds in Indie bestaande ambachtscholen. De inlander, die thans met kracht den patjol hanteert, die in de binnenlanden palen ver zware vrachten pikolt, heeft voor het meubelvak ongetwijfeld lichaamskracht genoeg. En dat het hem niet aan het noodig intellect daartoe, en tot veel belangrijker takken van industrie en zelfs van wetenschap (doktor-djawa) ontbreekt, betoogde ik reeds in dat voorgaand artikel.

Even goed als men nu voor hen in de vervaardiging van rijstzakken een nieuwe industrie heeft geschapen, even goed kan dit ook m. i. met andere industrien geschieden.

Er ontbreken in Indie nog vele takken van nijverheid, en noem ik hier maar alleen bijvoorbeeld de papierfabricatie, terwijl de grondstoffen daartoe in verschillende soorten en groote hoeveelheden als 't ware voor het grijpen liggen, en in Indie geheele wagenvrachten worden volgeschreven, alles tot groot profijt van de Europeesche industrie.

Reeds zijn tot de oprichting in Indie van een papierfabriek vele pogingen gedaan, o. a. door den Heer Pourchez. Waarom die pogingen niet gelukt zijn, is mij niet bekend. Maar wat niet is, kan nog komen. Ook in dit opzicht gelde het: Ende desespereert niet.

v. V.

Eere wien Eere toekomt.

Door den gep. Luit. Kolonel O. I. Leger A. S. H. Booms, een welbekend en vruchtbaar schrijver, daarbij zelf gedecoreerd met de Militaire Willems Orde, is voor korten tijd een boek geschreven, getiteld: Neerlands Krijgsroem in Insulinde; welk boek ik gaarne breng onder de aandacht van de lezers van dit Weekblad, als mede, en in hoogen mate, kunnende strekken tot het opwekken van meer bekendheid met, en appreciatie van de heldendaden van dat roemrijke leger, zonder welk onze schoone Koloniën onmogelijk voor Nederland hadden kunnen behouden blijven.

In dat werk heeft Overste Booms, ook, ten einde die heldendaden aan de vergetelheid te onttredken, met gloed beschreven de voornaamste feiten, waarin Officieren en minderen van dat Leger zich hebben onderscheiden; velen, tot heil van Vorst en Vaderland hun leven gelaten; en, aan het slot vermeld een alphabetische opgave van de leden der militaire Willemsorde, die op het eind van de 19e eeuw nog in het leven waren. En ook, een alphabetische lijst, van de namen, die, in verband met de eene of andere schoone daad in het werk voorkomen.

Natuurlijk heeft Overste Booms zijn werk zoo volledig mogelijk gemaakt, en alle voorname feiten vermeld die ter zijner kennis kwamen; en ik ben overtuigd, het hem leed doet, somwijlen de eenen of anderen held onvermeld te hebben gelaten.

Namens de familie, die er veel belang in stelde, om den naam van een jeugdigen held alsnog te zien vermeld, en zooveel mogelijk aan de vergetelheid ontrukt, werd mij er opgewezen, dat in dat register der heldenfeiten *niet* voorkomt de naam van den 2en Luitenant *W. J. F. van Bennekom*, die in een gevecht van 30 Augustus op heldhaftige wijze sneuvelde bij Glé-Kambing te Atjeh, en wiens naam voor dat heldenfeit, bij Z. M. Besluit van 14 September 1884 No. 33, in de registers der kanselarij van de beide Orders, alsnog werd ingeschreven als *Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse*, zoodat ware hij blijven leven, dat eeremetaal zijn jeugdige borst zoude hebben gesierd.

Dat, door Overste Booms onwillekeurig gepleegd verzuim wil ik, ook op verzoek der familie, alsnog gaarne bij dezen herstellen: Eere wien Eere toekomt, en laat ik daarom hieronder in het kort volgen, wat mij uit de officieele rapporten van het sneuvelen van den jeugdigen Luitenant van Bennekom is gebleken.

Den 30en Augustus werd, om 4½ uur in den morgen, van Glé-Kambing waargenomen, dat te Djerir de witte vlag geheschen werd, ten bewijze, dat vele vijanden zich om dien benteng hadden verzameld, en gelastte nu de Mil Kom van Glé-Kambing, den 2de Luitenant W. J. F. van Bennekom, om het transport dat om 5 uur van Glé-Kambing naar Djerir moest afmarcheeren met 15 man te versterken voorts dat transport in Djerir in veiligheid te brengen, 's vijands positie te verkennen, en daarna naar Glé-Kambing terug te keeren.

Op het bepaalde uur afmarcheerende, werd luitenant van Bennekom op ongeveer 500 pas van de versterking

---

waardig, de roemrijkste betrekking die er maar bestond.

En, als Anna Marie iets wilde, dan liet ze het ook niet los; en wist ze ook anderen haar overtuiging te doen deelen.

De familieleden, die meenden recht te hebben hun opinie te doen gelden omtrent de opvoeding van den kleinen Pierre, moesten dit weldra ervaren. Zij allen hadden, de een voor, de andere na, moeten buigen voor den wil van Marie Anna, men erkende dat zij wel hoofdig en onverzettelijk was, maar ook, dat zij zich geheel en al voor haar kleinen broeder opofferde. Pierre was nog maar een schoolknaap toen de prachtige vurige oogen van Marie Anne menig mannenhart in gloed zetten. Men maakte haar voortdurend het hof, en vroeg haar menigmaal ten huwelijk. Een paar maal was zij op het punt geweest van ja! te zeggen, maar telkenmale bedacht zij zich weer, omdat zij zich dan niet meer geheel aan haar broertje zou kunnen blijven toewijden. Zij beroemde er zich echter nooit op aldus haar hart geweld te hebben aangedaan, en haar liefste wenschen te hebben vernietigd; en.... met het egoisme eigen aan verwende en bedorven kinderen, had Pierre zelfs geen flauw begrip van die edele zelfopoffering.

Zij was immers zijn zuster, zij had geen ander belang dan zijn belang, dat was zoo duidelijk mogelijk; hij was immers de man, zij maar een vrouw, maar een zuster! Die naïve en ietwat tyrannieke gevoelens beletten hem evenwel niet zijn zuster lief te hebben, maar op zijn manier; hij hield van haar, hield zelfs veel van haar, en heel langen tijd hield hij alléén en uitsluitend van haar. En dat beloonde haar voor alles, die uitsluitende liefde, en dan ook het goede gedrag en den ijver in het leeren van haar broeder.

Lorient is een zeeplaats bij uitnemendheid een plaats volmaakt geschikt tot vorming van den toekomstigen navigateur. En Pierre Magorrec had dan ook al op 26 jarigen leeftijd, en na vijf jaar varens, zijn brevet als kapitein op de groote vaart, en met zijn uitmuntende antecedenten trad hij nu voor goed de carriere der zeevaart in, onder het patronaat van een der voornaamste reeders van Nantes.

Hij was nu een flinke robuste jonge man, het gelaat gebruind door zon en zeelucht, met schouders en spieren als een worstelaar, een fraaie blonde baard en in alle opzichten geschikt om carrière en fortuin te maken.

Het geluk liep hem dan ook bizonder mee, en weldra was hij mede-eigenaar van een schip van vierhonderd ton, door hem gedoopt Marie-Anne. Natuurlijk schreef hij zijn succes alleen aan zich zelf toe, aan zijn ijver en wel bewezen deugdelijke bruikbaarheid en kennis.

Zijn zuster intusschen ging voort, met voor haar broeder te leven. Bij elke terugkomst vond hij de woning en de maaltijden geheel overeenkomstig zijn zin en zijn smaak; uitmuntend eten en drinken en stapels linnegoed en warme kleeding, alsof hij reizen moest maken naar den Noordpool. En Pieter ging voort zich over niets van dat alles te verwonderen. Zij was een uitmuntende huishoudster, dat is waar, maar dat is immers de eerste plicht van iedere vrouw. Zij was godsdienstig, en daarom ging zij alleen uit om naar de kerk te gaan! Alweer heel eenvoudig. En, als zij nu op haar toilet alles letterlijk alles, voor hem uitspaarde wat maar eenigzins mogelijk was, dan werd dit door Pierre zelfs in 't geheel niet opgemerkt; zij kleedde zich dacht hij, heel verstandig, doch eenvoudig, overeenkomstig haar leeftijd zonder eenige behaagzucht.

Het denkbeeld, dat zij aldus geheel vrijwillig verouderde, zonder eenige liefde, anders dan broederliefde, kwam in 't geheel niet bij hem op, zij leefde al zoo veel jaren éénig en uitsluitend voor hèm, dat hij er al aan gewend was.

Toen op zekeren dag een van die koppelaarsters, die men overal vindt, aan Marie Anne deed opmerken, dat het toch wel goed zou zijn als Pierre Magorrec eens om trouwen ging denken, en een lieve jonge vrouw nam, was het Anna Marie, of zij een dolksteek in het hart kreeg.

Maar tevens begon zij na te denken, raadpleegde haar biechtvader, deed haar best om verstandig en niet egoistisch te zijn, en begreep ten slotte, dat het geslacht der Magorrec's niet mocht uitsterven.

Van af dit oogenblik ging zij alle huwbare meisjes uit den omtrek heel zorgvuldig na, en deed dan eene voorloopige keuze, die evenwel nooit viel op het mooiste of het verstandigste en liefste meisje.

Er kwam nu een periode, waarin zij echter zonder idee om aandachtig gehoor te verwekken zeide: „Wat zou je wel van Jeanne die, of Marie dus denken Pierre? Of anders van Leonore zoo? Suze Meilhan is wel niet mooi, maar daarentegen bemiddeld, juffrouw Kerlech de Lorient is van heel goede familie, en zal ongetwijfeld een goed huismoedertje worden, zij is arbeidzaam en spaarzaam.

Maar altijd, met een groote zwaai van zijn rechter arm, verjoeg Pierre al die volmaaktheden, en lachte altijd om die candidaten van zijn zuster. Wat doe ik te trouwen? zijn wij niet veel gelukkiger zóó, met ons tweetjes, zeide hij dan!

Dat antwoord bracht Anne Marie dan altijd in verrukking. En Pierre had dat zelfde antwoord al zoo dikwijls herhaald, dat zij al sedert jaren alleen om haar geweten tot zwijgen te brengen, alle geopperde huwelijksplannen uit haar hoofd had gezet. Zij meende nu heel stellig niets meer voor de toekomst te moeten vreezen, vooral niet, nu Pierre al zoo langzamerhand de eerste prille jeugd voorbij was.

Wellicht, dacht zij, heeft hij eenige liaisons in die verre streken. Eenige van die wilde huwelijken, zoo als dikwerf worden gesloten tusschen zeelieden en die onbeschaafde vrouwen in de tropische gewesten; maar dat baarde haar geen zorg, als hij maar niet een van die vreemde dames bij haar in huis bracht.

En ziedaar! op zijn zes en dertigste jaar, toen Anna Marie haar broeder heel vast voor altijd celibatair dacht, daar kwam hij, op een avond, niet haar raadplegen omtrent een voorgenomen huwelijk, maar, om haar heel eenvoudig en positief te vertellen, dat hij besloten was om.... *te trouwen!* Dat was na een bezoek, dat hij, tot ongeluk voor een ieder, na terugkomst uit Indië had gemaakt aan zijn ouden vriend Kadiou, te St. Malo.

De kapitein Kadiou was gehuwd, dus al dadelijk een slecht voorbeeld voor Pierre. Maar toch dacht Anna Marie, toen kapitein Kadiou Pierre uitnoodigde, om tegenwoordig te zijn bij den doop van zijn vijfden zoon, nog geen oogenblik aan de gevaren, duizendmaal grooter dan die van een storm, waaraan die uitnoodiging haar broeder blootstelde.

Vooral na maanden eenzaamheid en afzondering, is de man maar al te zeer geneigd, om zich te laten bekoren door een lieve, mooie en jonge vrouw. Pierre Magorrec had gemakkelijk weerstand geboden aan al de candidaten van zijn zuster, omdat geen enkele daarvan naar zijn smaak en naar zijn zin was.

Maar, het was heel wat anders met haar. die hij heel bij toeval, zonder eenige vergunning ontmoette op den boulevard van St. Malo.

(*Wordt vervolgd*).

uit den rand van het bosch van Oleh-Leh, en van een heuvel op circa 300 pas, rechts van den weg gelegen, vrij hevig beschoten.

Van de elf bajonetten waaruit het eigenlijke transport bestond zond hij er toen 6 met de dwangarbeiders naar Djerir; terwijl hij zelf met de 5 overigen, en met de 15 man van zijn geleide, te zamen dus twintig man achter een terreinplooi post vatte, en het vuur op den vijand opende.

Daardoor kon het afgezonden gedeelte van het transport ongedeerd Djerir bereiken.

Zoodra het geweervuur te Glé-Kambing werd gehoord, liet Majoor van de Pol dadelijk gewapend appel blazen, was de troep binnen een paar minuten onder de wapens, en werden twee detachementen, elk van 30 man onder de luitenants C. de Visser en K. M. Leendertz uitgezonden om den vijand in flank en rug aan te tasten, en tot den aftocht te dwingen.

Op nog geen 300 pas buiten de benteng gekomen werden evenwel ook die detachementen beschoten en rukte nu Kapitein Wilken met 60 onderofficieren en manschappen onmiddellijk op, tot versterking; hij liet een dertigtal manschappen achter de detachementen van voormelde luitenants in reserve, en rukten met de overigen den Luitenant van Bennekom ter hulp.

Op den top van een heuvel gekomen werd hij met een hevig geweervuur begroet, hij plaatste zich nu aan het hoofd, en liet onstuimig attaqueeren waarop de Atjehers vluchtten.

Daarop rukte hij weer op tot ontzet van Van Bennekom, die blijkbaar hulp noodig had.

Naderbij gekomen zag Wilken dat van Bennekom zwaar gewond was, en door een zestal manschappen bewaakt werd, en liet hij hem een voorloopig verband aanleggen.

Maar, bijna op dat zelfde oogenblik blies van Bennekom den laatsten adem uit.

Wat was gebeurd?

Toen van Bennekom zag, dat Kapitein Wilken den vijand attaqueerde, vermeende hij met zijn troepje ook aan den strijd te moeten deel nemen.

Op een sawah gekomen werden echter achtereenvolgens 5 man gekwetst die hij telkens door 3 à 4 man naar Gle-Kambing liet brengen; zoodat hij ten laatste van zijn 20 man, er maar 7 meer overhad.

Daar hij evenwel Wilken al op circa 200 pas van zich zag, aarzelde hij niet, met zoon geslonken troepje, den aanval toch voort te zetten.

Als naar gewoonte was Van Bennekom zijne soldaten vóóruit, en ontmoette hij nu bij een kromming van het voetpad 5 à 7 Atjehers. Alleen de fuselier Gertsch bevond zich in zijns onmiddelijke nabijheid.

De voorste Atjeher viel nu den luitenant met den klewang aan, doch deze velde den vijand met een gekloofden schedel ter neder.

Een tweede Atjeher trachtte nu van Bennekom met een lans te doorboren. Uit den bijna doorgekapten steel van dat wapen bleek later, dat van Bennekom de stooten met de lans tot twee keer met kracht had gepareerd. De Atjeher ging toen evenwel eenige passen achteruit, slingerde de lans naar zijn tegenstander, doch werd op dat zelfde oogenblik neergeschoten, terwijl na een handgemeen, waarbij de fuselier Gertsch sneuvelde, alle vijanden vluchtten.

Eenige oogenblikken daarna verscheen Wilken op de plek waar de dappere van Bennekom doodelijk getroffen ter neder lag en weldra den laatsten adem uitblies.

R. I. P. v. V.

Oost-Indische berichten.

Blijkens het *Bataviaasch Nieuwsblad* bedroeg de *productie van het Ombilien-kolenveld* in de maand Augustus j.l. 1660,328 ton, terwijl in die maand gemiddeld 1497 dwangarbeiders en 1841 vrije lieden per dag gedurende 20 dagen gewerkt hebben.

Grootambtenaars-examen (Tweede gedeelte). Aan het verslag der commissie, belast met het afnemen van het examen, bedoeld bij art. 3 der bepalingen, behoorende bij het koninklijk besluit van 20 Juli 1895 no. 29, (Ind. Staatsblad no. 257) benoemd bij G. B. van 2 Juli 1902, no. 4, ontleenen wij het volgende:

Ter deelneming aan het examen hadden zich aangemeld elf candidaten, die allen het bewijs konden overleggen, dat zij aan het eerste gedeelte van het grootambtenaars-examen hadden voldaan. Twee candidaten hadden zich teruggetrokken.

Van deze negen overgebleven candidaten werden acht toegelaten, waarvan drie na stemming, (alinea 4 van art. 10). Is het dit jaar de laatste maal geweest, dat het grootambtenaars-examen werd afgenomen, krachtens het kon. besl. van 1893, de commissie heeft daarbij de aangename taak hulde te kunnen brengen aan den grooten ijver, waarmede over het algemeen de candidaten zich tot dit examen bleken voorbereid te hebben.

Aan den anderen kant mag de algemeene opmerking niet achterwege blijven, dat, behoudens zeer enkele uitzonderingen, de inkleeding der opstellen te wenschen liet; de wijze van uiteenzetten was vaak kinderachtig, soms al te gemeenzaam. Enkele vakken gaven nog tot bijzondere aanmerkingen aanleiding. Bij het examen in de staatsinstellingen bleek ook ditmaal weder, dat door de meeste candidaten meer geheugenwerk verricht dan een goed begrip verkregen was van het onderling verband der onderscheidene instellingen en bepalingeu.

Ook bij de subcommissie van de land- en volkenkunde werd de indruk gevestigd dat vele candidaten bij de studie van dit vak meer van buiten geleerd, dan zich toegelegd hadden op het begrijpen van het wezen der zaak.

Het is der commissie aangenaam te kunnen vermelden, dat dit jaar het schriftelijk werk voor de Javaansche taal beter was dan in vorige jaren.

* * *

Uit **Emmahaven** wordt aan het Bat. Nieuwsblad geschreven:

Toen het Bat. Nsbld bekend werd. dat de Regeering, volgens de voorstellen van generaal *van Heutz*, tot een vergelijk gekomen was met het bestuur der stoomvaartmaatschappij „Nederland" om haar booten op de uit- en terugreis *Sabang* in plaats van *Emmahaven* te laten aandoen, heeft in de eerste plaats de Handelsvereeniging te *Padang*, welke, zich daarmede in het geheel niet vereenigen kon, een berg bezwaren geopperd.

Door de booten der Maatschappij „Nederland" *Sabang* in plaats van *Emmahaven* te laten aandoen, zal men ook een der beste afnemers, zoo niet den besten afnemer, van Ombilien-Kolen verliezen. Wie zal de Ombilien-kolen nemen, welke de booten der stoomvaartmaatschappij „Nederland" dan laten liggen?

Wij leven hier ver van het gewone verkeer en moet de steenkool eerst van *Emmahaven* naar *Sabang* worden gebracht, om ze toch aan de „Nederland' te slijten, dan laat men dadelijk door de kosten van vervoer een deel der winst vallen.

* * *

Het trekt hier in den laatsten tijd de aandacht dat de zon zich vertoont als een roode bol, bijna zonder stralenkrans en met het bloote oog gemakkelijk te aanschouwen. Ook het schijnsel van de maan is rood. De inlandsche bevolking voorspelt hieruit ziekten en oorlog. Daarbij heeft men last van een zekere soort mist, zoodat de prauwen uit zee moeielijk kunnen binnenkomen, daar men aan boord de kust niet goed kan waarnemen. Bij nacht zouden de vuurtorens ook niet meer zoo goed te zien zijn. Hetzelfde verschijnsel wordt gerapporteerd van de kusthavens *Priaman* en *Tikoe*.

Bovengenoemde vreemde luchtverschijnselen werden ook te Singapore waargenomen en toegeschreven aan het voorkomen in de lucht van vulcanische asch deeltjes, door den *Montpelee* op *Martinique* uitgeworpen en door den wind hierheen gevoerd. Onder de inlanders van *Seramban* liep volgens de Straitsbladen het gerucht, dat een vulcaan op *Sumatra* en wel in het „Menang Kabausche" aan het werken was en dat de zwarte lucht het gevolg zou zijn van de massa's rook door dien berg uitgestooten en door den landwind naar zee gevoerd.

* * *

De cholera.

In de *Zuider* en *Ooster afdeeling* van *Borneo* kwamen blijkens de officieële opgaven van 1 September tot 10 October j.l. 298 gevallen van cholera voor, waarvan 208 met doodelijken afloop.

In dat zelfde tijdsverloop deden zich ter hoofdplaats *Palembang* 840 gevallen voor, waarvan 584 met doodelijken afloop; in de onder-afdeelingen kwamen 720 gevallen voor, waarvan 504 doodelijk.

Gedurende hetzelfde tijdvak kwamen in de hierna te noemen residenties de volgende sterfgevallen aan cholera voor; *Semarang* 359, *Kedoe* 72, *Solo* 1, *Madioen* 59 en Rembang 3, behalve nog de gevallen die door de Kamponghoofden niet werden gerapporteerd.

Volgens de Soerabaija Courant deden zich te *Soerabaija* weder frappante gevallen voor. Ook kwamen er in het *Sedajoesche* weder verscheidene gevallen voor, voornamelijk in de desa's *Pereng*, *Doekoen*, *Kemengie* en *Goenoeng* en moeten van die desa's te zamen reeds meer dan 140 personen aan die ziekte bezweken zijn. Bovendien heerschen daar koortsen en mazelen.

Haast overal heerscht in die streken schaarste en gebrek aan voedingsmiddelen en zelfs aan drinkwater en daarbij eene vreeselijke hitte, zoodat het zich best laat verklaren dat de gezondheidstoestand dáár alles behalve gunstig is.

* * *

Korintji. In het Bat. Nbl. dato 20 October leest men onder meer:

De voetpaden, waarlangs *Korintji* zijn producten afvoert, loopen van zuidelijk *Korintji*, *Tiga Halai Kain*, naar *Lampoeh* en verder in zuidwestelijke richting naar *Moko Moko*; van noordelijk *Korintji*, *Salapan Halai Kain*, in westelijke richting naar *Indrapoera* en in noordelijke richting naar de Padangsche Bovenlanden. Het ligt nu in de bedoeling Korintji te bedwingen, afhankelijk te maken van ons goedvinden, door het oprichten van posten, welke die afvoerwegen beheerschen. Dit kan geschieden op vreedzame wijze, terwijl, wanneer verzet ondervonden wordt, een machtsvertoon het gevolg moet zijn gelijk thans *Djambi* ondervindt.

Aldus luidt de theorie der nadere bevestiging van ons gezag daarginder, maar in de practijk, wij weten het bij ondervinding, komt nog wel eens een en ander kijken, waarop men weinig of in het geheel niet gerekend had, terwijl verder in dat blad voorkomt:

De *Padanger* verneemt omtrent een aanstaand optreden tegen Korintji, hoe dit, behalve door het feit dat Ahmad Singa gevangenen maakt, noodig wordt door de omstandigheid, dat die roover thans ook aan het brandschatten is en wel met behulp van lieden uit Korintji. In die streek zijn voorts twee boodschappers van den Resident van Bencoelen vermoord.

Als kommandant van het gewapend vertoon zou optreden de majoor van den generalen staf *H. C. Kronouer* en als zeer zeker deel te zullen uitmaken van de uit anderhalve compagnie samen te stellen colonne, wordt genoemd de kapitein der infanterie *F. W. Cornets de Groot* met den eersten luitenant *A. J. J. G. Prinsen.*

Het slot van de zaak zou volgens de *Padanger* zijn: inlijving van *Korintji* bij de residentie *Bencoelen*, voornamelijk omdat in die residentie geen gouvernementskoffiemonopolie bestaat en dus de Korintjiërs kunnen doorgaan met, evenals nu, ongeveer negentig percent van hun product naar *Padang* te brengen.

* * *

Is een Cursus voor handwerksnijverheid te Batavia noodig?

Het *Onderwijs* durft op die vraag nog niet volmondig „ja" te zeggen. Veel zal afhangen — zegt dat blad van de inrichting en het doel, dat men zich voor oogen stelt. Wij geven dadelijk toe dat op onze volksscholen tegenwoordig heel wat leerlingen zitten, die niet in staat zijn, het examen voor klein-ambtenaar af te leggen. En al halen ze met kunst- en vliegwerk het diploma, dan zal het hun toch niet gelukken het op de gouvernements-bureau's zoo ver te brengen, dat zij later een behoorlijk bestaan hebben. Voor hen kan de beoefening van het handwerk een broodwinning worden, mits zij een degelijke, vooral practische opleiding ontvangen en zij geen ambacht kiezen, dat reeds met succès door Chineezen beoefend wordt.

De cursus voor handwerksnijverheid moet afleveren:

Bekwame smeden en bankwerkers, goede machinedrijvers, onderopzichters voor spoor- en tramlijnen, lichtopstekers, typographen, teekenaars, reparateurs van instrumenten, huisschilders enz.

En als dan de Enropeesche werkgevers mettertijd een beetje willen medewerken en het goedkoope prulwerk van beunhazen en Chineezen niet langer verklezen boven het veel degelijker werk van bekwame vakmannen, bestaat wel kans dat de nieuwe school veel zal bijdragen om het pauperisme te verminderen.

* * *

De Kandjeng Ratoe Agoeng.

In het *cemtrum* komt voor dat de moeder van den Sultan van *Djokja*, die den 15en Oct. j.l. is overleden, 87 jaar oud is geworden.

De ernstige ziekte van haar zoon, pangeran *Boeminoto*, die aan spruw lijdt en dien zij van al haar kinderen het meeste lief had, greep haar zoodanig aan dat zij bedlegerig werd en spoedig overleed. Zij was afkomstig uit het Kalassansche en werd door den zesden Sultan, toen die nog pangeran Mankoeboemi was, naar het hof gehaald en later bij zijn aanvaarding van het sultanaat tot Ratoe verheven. Indien de oude haar ervaringen had willen boekstaven, zouden wij omtrent de „faits et gestes" van het sultanshof, de daar bestaande ideeën en meeningen heel wat verder zijn dan thans, het geval is.

Wellicht is het ook beter zoo. (B. Nbld.)

* * *

Merkwaardig vinden wij de mededeeling van iemand uit *Blitar* aan het *Soer. Hbl.*, volgens wien de **vezel van den Waroeboom** tegenwoordig een gewild artikel van uitvoer zou zijn en voornamelijk voor *fransche* rekening koopers zou vinden tot *f* 35.— per pikoel.

De berichtgever vermeldt *niet* of er van dit product van *Nederlandsch*-Oost-Indië noemenswaardige hoeveelheden naar *Nederland* worden uitgevoerd.

* * *

Garnizoensverwisseling. Het 7e bataljon infanterie, thans te *Magelang* in garnizoen, zal over de beide *Vorstenlanden* verdeeld worden: het linker-half-bataljon zal te *Solo* komen; het rechter-half te *Djokja*. Beide halve bataljons zullen komen te staan onder bevel van een overste en niets met elkâar uit te staan hebben.

Het rechter-half 1e bataljon gaat van *Solo* weg en wordt wêer vereenigd met het linker-half bataljon, met *Magelang* als garnizoen.

Het rechter-half 4de bataljon van *Djokja* gaat naar Tjimahi en vindt daar zijn linkerhelft.

Het linker-half 15de bataljon gaat naar *Banjoebiroe* om daar het linker-half 1e af te lossen.

De officieren blijven in hun garnizoenen en zooveel mogelijk ook het kader.

ADVERTENTIËN.

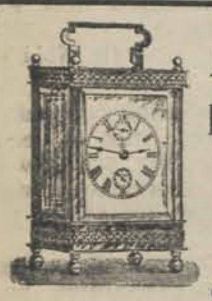
Gemeubileerde Etage te huur,
met primo December op prachtigen stand bestaande uit *drie à vier vertrekken*, bij twee dames met of zonder pension.
Br. fr. Z. B. Spaarne 76b., Haarlem.

Over Schoenen — OVERSCHOENEN

MARTIN SCHIFF,

Spuistraat 27, **DEN HAAG.** — **Kalverstraat 31,** **AMSTERDAM.**

J.V. v. D. AREND,
MARCHAND-TAILLEUR.
VAN KINSBERGENSTRAAT 100.
'S-GRAVENHAGE.
Ontvangen de nieuwe
HERFST- EN WINTERSTOFFEN
EN
fijne dessins voor gelegenheid costuums.
Prompte bediening en billijke prijzen

Anton Lotz,
Horloger--Opticien.
PIET HEINSTRAAT 61,
's-GRAVENHAGE.
Export naar Oost- en West-Indië.
Horloges. — Pendules.
Optische Artikelen.

OOST EN WEST.
RESTAURANT
open, iederen dag der week van **10** ure v. m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **3** ure n. m.
Toegang zoowel voor leden der Vereeniging als voor niet-leden.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en een sambal (*plat du jour*) *f* 0.80, bereid door een baboe.

DE LEEUW's **Slemppoeder,**
10 ct. per pakje.
DE LEEUW's **Anijssuiker,**
25 ct. per hectogram.
Anijs-, Slemp- en Vanille-Tabletten.
Eenig adres:
Mej. E. DE LEEUW,
PRINSESTRAAT 42.

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZOON,
Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.

Gasornamenten
Nieuwe Armen van af **f 0.60.**
Nieuwe Schuiflampen met Gloeilicht van af **f 5.50.**
Nieuwe 3-lichts Kronen met Gloeilicht van af **f 17.**
Surpriselamp
met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.
NIEUWE
Geijser-Badkachel,

Nieuwste systeem,
met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie en kostelooze plaatsing, *f* **60.**
20a, Korte Houtstraat, Den Haag.
Telefoon 1207.

Fotografie-Toestellen,
en alle toebehooren.
OOK SPECIAAL VOOR INDIË.
Gramophones van af f 38.
Monarch Gramophones
van af f 66, met Concert Soundbox.
Beslist beste adres bij
L. Hoorenman,
Prinsestraat 29,
DEN HAAG.

Brillen. — Pince-nez
Gebr. P. H. Caminada,
LANGE HOUTSTRAAT 3, Den Haag.
HOF en RIJKSLEVERANCIERS.
Groote Collectie St. Nicolaas Cadeaux.
Barometers, Thermometers, Kijkers en Passerdoozen.
Aanleg en onderhoud van
Electrische Schelgeleidingen.

D. F. W. Ottersberg
Firma Humel van Ringelenstein.
Noordeinde 5. - Den Haag.
Interc. Telefoon No. 443.
Eenig adres van REYNVAAN's Havana en Hollandsche Sigaren.
Export naar Oost- en West-Indië.
Bericht bij deze de ontvangst van kleine verpakkingen in kistjes van 25 stuks en assortimentkisten in alle prijzen, voor het a. s. **St. NICOLAAS FEEST.**
Verder de zoo goed bekende Mahoniehouten Etagère kisten ongevuld f 4.25 vulling naar verkiezing.

Sint Nicolaasplicht wordt haast volbracht
Toch stapt hij nog eens voorbedacht,
Bij VAN DER HARST in en vraagt hem raad,
Hoe of 't daar met de zaken staat,
Of wel de Vereeniging **Oost** en **West**
Haar beurs eens goed heeft vetgemest;
Maar **goeie beste brave Sint,**
Antwoordt hem VAN DER HARST gezwind
Weet wel dat suikergoed en marsepijn,
Over 't algemeen verleidelijk zijn.
Maar, bij 't sluiten der **Sint Nicolaaspret**
Heb 'k thans wat fijns hun weggezet.
Wat **groote Oesters** zeeuwsch en frisch,
Gerookte Paling, Kreeft en **andere visch.**
De goede Sint verheugd, sprak maat,
Jou keus is puik, 'k noteer 't adres
Roggeveenstraat hoek Prins Hendrikstraat.
Aanbevelend,
G. VAN DER HARST, firma A. KNOESTER.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL — **ENDERLÉ en OOSTERVEEN**
HOFSPUI №97. — **HOFSPUI №97.**

Eduard Pelger,
MAGAZIJN
van
HEERENHOEDEN
en
PELTERIJEN.
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE

GRAMOPHONE.

Simplex Sport Stores.
BUITENHOF 1, 's-Gravenhage.
FRANS ERNST.
Eenig Agent van de
Gramophone and Typewriter Ltd.

Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 32D.
UITZENDING VAN DINERS.
f 0.80 - f 1.00.
Vele Indische recommandatiën.

IN ROBES
Fransche Coupe — **Maison L. Carrière** — **„Gratio".**
Reform kleeding
naar keuze.
SPECIALITEITE IN INDISCHE KLEEDINGEN.
Attesten ter inzage. — ***120, Van Swietenstraat 120. Den Haag.***

Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's GRAVENHAGE. Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

OOST en WEST.
WOENSDAG 10 DECEMBER 1902,
's avonds om 8 ure
in het Gebouw Diligentia, Lange Voorhout no. 5.
Voordracht van den Heer Dr. VAN CAPELLE.
Onderwerp: De gesteldheid van het Surinaamsche binnenland, vooral in verband met eene toekomstige exploitatie.

Leden hebben **persoonlijk vrijen toegang op vertoon hunner lidmaatschapskaart** en tevens het recht om **voor de leden van hun gezin** kaarten te koopen voor de zaal **voor f 0.50 per plaats.**
Voor **niet-leden** is de toegangsprijs **f 1.— in de zaal** en **f 0.25 op de galerij.**
Vereenigingen en **onderwijs-inrichtingen,** mits **collectief** kaarten aanvragende, betalen voor de galerij **slechts f 0.10 per plaats.**
Kaarten kunnen worden **gekocht** en **plaatsen besproken** voor f 0.25 per plaats:
Maandag 8 December van 10—4 uur **uitsluitend voor de leden,** en de personen, voor wie zij kaarten hebben genomen.
Beide volgende dagen ook voor **niet-leden** van **10—4 ure.**
Ook op den avond der lezing zijn aan het gebouw kaarten verkrijgbaar.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. — BILLIJKE PRIJZEN.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Iedere abonné ontvangt tot **1 Januari 1903** de nummers **gratis.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
HAAGPOORT 4.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
				1903.	1903.
Ardjoeno	29 Nov.	11 Dec.	16 Dec.	5 Jan.	7 Jan.
Goentoer *	13 Dec.	25 „	30 „	19 Jan.	21 Jan.
		1903	1903		
Merapi	27 „	8 Jan.	13 Jan.	2 Febr.	4 Febr.
	1903				
Gedé	10 Jan.	22 „	27 „	16 „	18 „
Oengaran	24 „	5 Febr.	10 Febr.	2 Maart	4 Maart
Sindoro *	7 Febr.	19 „	24 „	16 „	18 „
Salak	21 „	5 Maart	10 Maart	30 „	1 April
Lawoe	7 Maart	19 „	24 „	13 April	15 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

De Wekker.
Afdeeling Reformkleeding
Zeestraat 29, den Haag.
ONTVANGEN wollen poreuse stoffen, ter vervanging van flanel en jeager.
Zendt franco stalen en modellen.
ATELIER VOOR REFORM-COSTUUMS.

Geen degelijker St. Nicolaascadeau dan de
Kunstbloemen
VAN
HERMAN VOORHOEVE,
Bloemen-Magazijn, Zoutmanstraat 40c.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
Bottiers.
56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage,
schuin tegenover de Brandweer-Kazerne.
Speciale inrichting voor schoeisel op maat en reparatiën.

Bijblad

VAN

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 27 November 1902.

Volgens één der militaire medewerkers van het *Soer. Hbld.* zullen bij het 1e bataljon infanterie, nadat dit corps te *Magelang* zal zijn gelegerd, een 25-tal **verlichte geweren** in gebruik worden gegeven. De loop dezer geweren is 1 d M. korter dan van de gewone, terwijl het gewicht 0 77 K.G. minder is. Na een jaar moet omtrent de bruikbaarheid der nieuw-model geweren (waarvan twee types zijn) worden gerapporteerd; balèstisch staan de nieuwe geweren niet achter bij die van gewoon model.

*
* *

Heeft de Gouverneur-Generaal het recht een officier, die de gelederen definitief verlaten heeft, in activiteit te herstellen?

Het Bat. Nbl. van 21 October j.l. zegt daaromtrent, dat, na ingewonnen inlichting, de landvoogd een' dergelijken maatregel alléén kan nemen onder nadere goedkeuring van de Koningin, en dat hij, zeer urgente gevallen uitgezonderd, beter doet niet te handelen voor de Koninklijke machtiging is ontvangen.

Verscheidene jaren geleden heeft het geval zich eens voorgedaan en wel met de benoeming van een gepensionneerd officier van gezondheid tot tijdelijk actief militair docter, maar, zegt dat blad, indien wij ons goed herinneren, beleefde de toenmalige landvoogd van zijn initiatief niet veel plezier, daar men bij het Ministerie van Koloniën, van oordeel was, dat men het bijtijds in deze aangelegenheid had moeten kennen,

*
* *

Uit *Tjimahi* wordt aan het Bat. Nbl. geschreven dat het garnizoen aldaar weder eenige uitbreiding tegemoet gaat. De bouw van de kaderschool vordert goed. Hier en daar staan reeds woningen met mandikamers en andere noodzakelijke gebouwtjes kant en klaar. Schoollocalen, gymnastiekloods, chambrées vindt men reeds aangeduid door stevige geraamten van djatihout. De wacht met de arrestlocalen nadert haar voltooiïng. Verder worden plannen gemaakt voor een Genie-Kampement, tot huisvesting van de genietroepen, thans te Magalang in garnizoen. — Bevat dit gerucht waarheid, dan zal deze troepenvermeerdering ook aanleiding geven tot uitbreiding van andere gebouwen en werken. De waterleiding zal dan ook waarschijnlijk te kort schieten; officierswoningen zullen in grooten getale moeten worden bijgebouwd, terwijl het hospitaal met eenige zalen zal moeten worden uitgebreid.

* *
*

Nederlandsch Indische Mijnbouwmpij.

De gedelegeerde der N. I. Mijnb. Mpij. de N. I. Escomptompij. ontving van haar mede directeur, den heer *J. Dingèrs*, die zich 4 October naar Paleh-leh begaf, ten einde persoonlijk aldaar den toestand in oogenschouw te nemen, het volgende telegram:

„Toestand zeer netelig, doch hoopvol. Goede regeling „bereikbaar. Oblig. houders doen verkeerd door voor„barigen verkoop. Slagen onze pogingen, dan zal veel „werk gevorderd worden.

(Bat. Nbl.)

West-Indische Berichten.

Wij maken er onze lezers opmerkzaam op, dat behalve de Surinaamsche Couranten *Onze West*, *De Surinamer* en *Suriname*, nu ook de Nieuwe Surinaamsche Courant en de Surinaamsche Bode op de leestafel in het gebouw van „Oost en West", Heerengracht 4, ter lezing liggen.

Het Spoorweg-ontwerp. De Surinaamsche bladen bevatten het ontwerp van den zoo lang besproken en zoo vurig verlangden spoorweg van Paramaribo naar het Lawagebied door den Gouverneur Lely aan de Koloniale Staten voorgelegd.

De aanhef luidt:

In naam der Koningin!

De Gouverneur van Suriname.

„In overweging genomen hebbende, dat het ter bevordering van de boschexploitatie en van de goudindustrie wenschelijk is:

1o. voor rekening der kolonie *Suriname* een spoorweg aan te leggen en door haar te exploiteeren van *Paramaribo* naar het *Lawagebied*;

2o. in het *Lawagebied* eene exploratie te verrichten; en tot dit einde voor rekening der Kolonie:

1o. over te nemen rechten, aanspraken, activa, plannen, rapporten, enz. der Maatschappij Suriname;

2o. gelden op te nemen waaruit een en ander kan worden bekostigd;

Heeft, den Raad van Bestuur gehoord, na verkregen goedkeuring der Koloniale Staten, vastgesteld onderstaande verordening."

De verordening is samengesteld uit twaalf artikeler. waarin behandeld worden de aanleg en exploitatie van den spoorweg, de exploratie van het Lawagebied, de overname van de aktiva enz. van de Mpij *Suriname* de leening ten bedrage van acht millioen gulden, welke ten laste der Kolonie bij den Staat der Nederlanden gesloten zal worden, de rente en aflossing van dit kapitaal en het niet uitgeven van nieuwe concessiën tot ontginning of exploitatie van hetgeen zich op of in den bodem bevindt en wel 1o in een terreinstrook langs den spoorweg ter breedte van duizend meter aan weerszijde van de baan, 2o in de terreinen waarop de Maatschappij *Suriname* haar recht van voorkeur heeft doen gelden en 3o in het Lawagebied.

De spoorwijdte, de richting, het begin en eindpunt, de wijze van exploitatie van den spoorweg en de wijze, waarop de exploratie der terreinen dient te geschieden, zal later door den Gouverneur worden vastgesteld.

In de *Memorie van toelichting* wordt aan de vroegere plannen tot spoorwegaanleg vóór de aanvrage der maatschappij Suriname, de aanvrage daartoe door die maatschappij, en de resultaten der opmetingen en exploitatie door haar verkregen, herinnerd; het doel der nu ingediende verordening, de noodzakelijkheid van aanleg, de feitelijke toestand, de konklusie, die tot ingrijpen van den Staat voerde duidelijk uiteengezet, de overwegingen omtrent spoorwijdte, het ontworpen tracé, de geraamde kosten van aanleg en exploitatie, de vermoedelijke inkomsten en voordeelen in den breede besproken en de financieele overeenkomsten en gevolgen nauwkeurig opgegeven.

Het zou ons te ver voeren deze uitgebreide, alles duidelijk uiteenzettende toelichting in alle bizonderheden te volgen; maar wij willeu een en ander er uit aanstippen.

De vraag of de spoorweg rendabel zal zijn, wordt gezegd, treedt niet op den voorgrond tegenover de noodzakelijkheid, die er bestaat, om het achterland voor het verkeer te openen. De gelden, die tot dit doel worden besteed, behooren tot die uitgaven, welke kunnen geacht worden productief te worden aangewend. Want eerst door den aanleg van een spoorwegverbinding kan het binnenland in werkelijkheid produktief worden gemaakt; en verder opgemerkt, dat bij de ontoegankelijkheid van het binnenland de spoorwegen in Suriname dezelfde rol moeten vervullen, als in het moederland de gewone wegen.

Ten opzichte van de wenschelijkheid om de richting naar het Lawagebied te volgen, wordt aangevoerd de reeds bekende goudrijkdom van die streek, het bezit van de reeds gemaakte plannen en gedane opmetingen, waarvoor door de Mpij. Suriname ongeveer f 450.000 werd uitgegeven. en het voordeel, dat de bestaande goud-industrie er door zal ondervinden.

De spoorwijdte is nog niet vastgesteld, maar tal van gegevens worden verstrekt over dit punt, naar aanleiding van spoorwegaanleg in andere landen. Omtrent de vraag of, met 't oog op die gegevens van elders, eene wijdte van 75 cM. de voorkeur verdient boven een van 1 M., — zoo als voor den ontworpen spoorweg in Fransch Guyana is aangenomen, — werden nog andere inlichtingen verwacht.

Wellicht overweegt de Gouverneur een mogelijke aansluiting in de toekomst met den Franschen nabuur.

Het tracé van den spoorweg is als volgt ontworpen:

Van Paramaribo over ongeveer 45 K.M. in zuidelijke richting;

vervolgens over ongeveer 30 K.M. in zuid-westelijke richting tot nabij de uitmonding van de Mindrinetikreek en de Saramacca:

voorts over ongeveer 65 K. M. in zuid-oostelijke richting tot nabij Fri, met eene snijding der Surinamerivier boven de vallen bij Kadjoe.

Van Fri kan het Lawagebied bereikt worden, hetzij in oostelijke richting naar de samenvloeiing der Tapanahony en Lawa, of wel in zuidelijke richting naar de Tapanahony.

De eerste richting is van Fri ongeveer 80 K.M., de tweede ongeveer 105 K.M. lang,

De totale lengte van den spoorweg van Paramaribo tot het Lawagebied zal dus 220 à 245 K.M. bedragen.

Of het wenschelijk zal zijn den spoorweg van Fri tot aan het Lawagebied en welke richting daarbij gevolgd moet worden, kan eerst na nader onderzoek worden uitgemaakt. Voorloopig komt het voldoende voor, te rekenen op eene spoorlengte van 220 K.M., waarmede het Lawagebied althans bereikt kan worden.

De kosten, die bij een ten onderzoek door den Ingenieur Grimmio Plaat op *f* 18,500 en door den Raad van beheer der Mpij. Suriname op *f* 25,000 per K. M. worden geraamd, worden door den Gouveneur met 't oog op de groote moeielijkheden, die te overwinnen zijn bij den aanleg van een spoorweg in een weinig bevolkt tropisch land als Suriname op *f* 80,000 gesteld; zoodat deze totaal op 6.600.000 komen te staan. Hierbij gerekend *f* 400,000 voor 't geen aan de Mpij Suriname moet worden uitgekeerd (na aftrek van aktiva door die maatschappij af te staan) is dus in 't geheel noodig *f* 7.000.000

Voor de verdere exploitatie van het Lawagebied wordt op 1.000.000 gerekend, wat alles samen de som van acht millioen vormt, die geleend zal dienen te worden.

Ter vergelijking van het aangenomen bedrag voor de kosten van den spoorweg in tropische landen wordt een overzicht gevoegd van 't geen er uitgegeven werd voor overeenkomende werken in Fransch Guyana, in Atjeh, voor den Congo-spoorweg en den Uganda-Spoorweg, die de havenplaats Mombasa, aan de Oostkust van Afrika, verbindt met het Afrikaansche binnenmeer, het Victoria Nyanza. Belangwekkend is het uit dit overzicht te zien, hoe de werkwijze was en met welke moeielijkheden vaak gekampt moest worden.

Ook de exploitatiekosten, die door den Raad van beheer van de Mpij. Suriname op *f* 140.000 's jaars, bij een baanlengte van 200 K. M. werd geraamd, worden door den Gouverneur, ook om de meerdere lengte, hooger berekend, en wel op *f* 500.000.

Zeer aangenaam is het 't volgende in het ontwerp te lezen: „Het voornemen bestaat, om aan de belangen van het personeel in het bizonder de aandacht te wijden en meer bepaaldelijk te overwegen, welke maatregelen genomen moeten worden in het belang der gezondheid van het personeel, waartoe eene commissie van deskundigen door den ondergeteekende is benoemd."

Zooals wij uit de Surinaamsche Couranten lazen heeft de benoeming dan ook plaats gehad en zijn de namen der commissie reeds bekend.

*
* *

Nauwlijks is het zeer belangrijk en zeer lezenswaard verslag van de Coppename-Expeditie, ondernomen onder leiding van de heeren Bakhuis en van Stockum in het Tijdschrift v. h. Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap verschenen of de Saramacca-Expeditie is haar tocht aangevangen.

Na eerst door Gouverneur Lely, samen met het West-Indische komité van de Mpij. tot bevordering v. h. natuurl. onderz. der Ned. Koloniën, op het Gouvernementshuis aan een diner te zijn vereenigd, hebben de heeren van Stockum, leider van deze expeditie, de Hoek arts, Putte, assistent van Professor Went en van Gelder, gewezen stuurman bij de Marine, als opzichter, tevens om den leider behulpzaam te zijn bij diens ostronomische waarnemingen, de reis naar de binnenlanden aanvaard.

Naar wij in „O. W" lazen, voeren de vier heeren per stoombarkas naar port Mindrinetie gevolgd door twee flink geladen booten.

Een achttal booten met proviand was onder toezicht van den opzichter Bresje reeds vooruit gezonden. De geheele uitrusting is op 4 à 5 maanden verblijf in het binnenland berekend. In 't geheel zijn 35 arbeiders voor de tocht aangeworven, terwijl van Boschnegers alleen gebruik gemaakt zal worden voor het porteeren der watervallen.

Eerst zal getracht worden den bergtop van de Janbarigado te beklimmen, om vandaar uit den Hendriktop en andere door de Coppename-Expeditie opgenomen toppen te verifieeren en nieuwe punten op te nemen in het nog onbekende oostelijk gebied van de Sarmacca.

Verder reizende zal getracht worden den Hendriktop te bereiken, om ook vandaar uit opnemingen te doen, in de eerste plaats in den Oosterhoek van de pas ontdekte Wilhelminaketen. Bovendien zal het terrein tusschen de Saramacca en Suriname-rivier verkend worden en hoopt men de bronnen der eerste te bereiken. Gelukt het den hoogen top te beklimmen waarop deze rivier ontspringt, dan zullen waarschijnlijk eenige der belangrijkste vragen betreffende het onbekende zuiden der kolonie kunnen worden beantwoord.

De expeditie trof 't niet wat den waterstand aangaat. Bij post mindrinetie was deze bij aankomst zeer laag, zoodat, kwam er niet spoedig verandering in, de vrachtbooten daar zouden moeten stoppen. De leden der expeditie zouden echter trachten, met medenemen van de strikt noodige vivres, terstond door te gaan in karjalen (Kanos).

't Is te hopen, dat 't bij dezen tegenspoed zal blijven en de gezondheid van de pioniers er niet onder zal lijden, immers volgens de *Nieuwe Sur. Courant* moet de tijd om de binnenlanden in te gaan, niet geschikt zijn, daar de kleine regentijd, vooral die van half December en half Januari niet gezond zou zijn voor vreemdelingen.

*
* *

In de *Nieuwe Sur. Courant* lezen wij, dat de heer Barnet Lijon, Agent-Generaal der Immigratie voor de geneeskundige kommissie is verschenen, om wegens gezondheidsredenen met buitenlandsch verlof te gaan, welk verlof gevolgd zou worden door een eervol ontslag uit den dienst. Het blad apprecieert 't in den heer B. L. dat hij eindelijk is gaan gevoelen, dat hij door jongere krachten moet worden vervangen en hoopt voor het bestuur van den huidigen Gouverneur, dat andere ouden van dagen, het voorbeeld van den Agent-Generaal zullen volgen. Wij hopen dit ook, maar zijn bovendien overtuigd, dat langzamerhand jonge, bekwame krachten naar Suriname zullen komen en er nieuw bloed zullen brengen. De tegenwoordige landvoogd, zelf een jonge krachtige persoonlijkheid, heeft zulke mannen naast zich noodig en zal ze weten te kiezen.

*
* *

Reeds kwam de heer van Sandick als Gouvernements-Sekretaris en spoedig zal de heer Reigersberg Versluys, na zijn Europeesche reis ter bestudering van 't smal spoor in Europa, volgen om waarschijnlijk de direktie over den aan te leggen spoorweg op zich te nemen.

Mocht ook bewaarheid worden 't gerucht, dat 't blad vernam, als zou de heer van Stockum, leider van de Saramacca-expeditie in de kolonie blijven, als opvolger van den beheerder der Koloniale vaartuigen, die eerlang naar Europa denkt te vertrekken.

Zulke voormannen, die er niet tegen opzien voor een tweede maal een moeilijke tocht naar 't Surinaamsche achterland te ondernemen, kan Suriname in de eerste plaats gebruiken.

INGEZONDEN.

Wat 't zwaarste is, moet 't zwaarste wegen.

Aan de Redactie van 't K. W.

Geachte Redactie,

In uw blad van 18 November vind ik als hoofdartikel opgenomen een stuk getiteld: „Bevordering van de Industrieële Welvaart, der Inlandsche bevolking in Oost-Indië" waarvan de strekking mijn volle sympathie heeft en ook die van de Vereeniging „Oost en West" zonder twijfel, want herhaaldelijk hebben wij immers reeds gelezen, dat hare 5e Commissie bezig is te trachten, om te beginnen in den Haag eene permanente tentoonstelling of eene soort monsterverzameling in te richten, waar zal kunnen worden verkocht en nabesteld. Zeer zeker, de tentoonstellingen betroffen tot heden alleen Kunstnijverheidsvoortbrengselen, waaronder batiks, geweven stoffen en metaalwerk, maar ook de eenvoudige kleine nijverheid zal men wel niet vergeten, want die staat immers ook in 't program, zoowals de statuten dit verkondigen.

Zonderling! dat de eenige inlandsche industrie, die voor buitenlandsche export van belang werd, bij de hand moest worden genomen door een vreemdeling!

Wij hopen met den schrijver van uw hoofdartikel, dat dit, ook door het streven der Oost-Indische Vereeniging „Oost en West" beter zal worden, maar bij al dat zeer nuttige pogen, vreezen wij een groot gevaar!

Het wil ons voorkomen, dat de mannen, die in Nederland de lakens uitgeven, er tegen op zien om Oost-Indië en bij name Java te helpen, zooals het moet geholpen worden.

*
* *

Irrigatie, verbetering van den landbouw, onderwijs in ambachten en in den landbouw, credietbanken, afschaffing der pandhuispacht, meerdere veiligheid van bezit voor den inlander, dat alles kost veel geld en dit zal in de eerste tijden uit de Nederlandsche Kas moeten worden betaald!

Hoe heerlijk nu, als men die *Bevordering van de Industrieële welvaart* op den voorgrond kon schuiven en dat als 't reddingsmiddel aan de markt brengen.

Tegen dat streven wensch ik te waarschuwen.

Als bijzaak is 't uitnemend, maar als men niet flink weg en dadelijk aan de verbetering der hoofdzaken begint, dan zinkt 't schip, tenzij ook in dit opzicht politieke Petit-Jeans, Michels, Johns of Jonathans ons 't werk uit de handen nemen.

Den lezer salut! En aan de redactie mijn dank voor de opname. E. C.

Dit is van het tegenwoordige Ministerie volstrekt *niet* te vreezen! Integendeel! v. V.

Geachte Redactie!

Naar aanleiding van het artikel „Bevordering van de industrieele welvaart der inlandsche bevolking in Nederl. Oost-Indie", voorkomende in n°. 35 van uw Koloniaal weekblad, in verband ook met het *Concept* van de 5de commissie, opgenomen in n°. 35, veroorloof ik mij de volgende vragen:

1°. Kan 't verstandig zijn, den invoer in Nederland van in Indië gemaakte meubelen van Europeesch model te bevorderen?

2°. Moet er niet veeleer naar gestreefd worden, *uitsluitend* de zuiver inlandsche industrieën vooruit te brengen en aan dezen een afzet ook in Europa te verzekeren?

Vrije mededinging in alles moet worden toegejuicht; het helpen overbrengen naar Europeesche markten van zuiver inlandsche voorwerpen, desnoods naar de Europeesche smaak of behoefte wat gewijzigd, kan niet weersproken worden; vooral om de inlandsche bevolking op te heffen, en tevens om Europa te doen kennis maken met de inlandsche handwerksnijverheid, is steun van hieruit noodig; maar het helpen bemoeielijken van de Nederlandsche meubelmakersnijverheid, door het invoeren van wellicht goedkoope nabootsingen van Europeesche meubelen in djatiehout, kan geen ondersteuning verdienen. Daarin is iets niet in den haak; drijven de toestanden van zelf daarheên, komen die nagemaakte meubelen in vrije mededinging naar Europa, welnu, daaraan is niet te verhelpen, maar de vereeniging „Oost en West" moet dat overbrengen van die nabootsingen vooral niet steunen, door het tentoonstellen van die in djatiehout angstvallig nagemaakte meubelen van Europeesch model.

Dat kan niet op den weg liggen van Uwe Vereeniging, die getoond heeft niet alleen een open oog te hebben voor de materiëele belangen van de inlandsche bevolking, maar ook voor dier eigenaardige oorspronkelijke kunstsmaak en dier typische handwerksnijverheid.

U beleefd dankend voor de verleende ruimte,

Hoogachtend,

Uw. Dw.

B.

Met het ingezonden stuk van B. kan ik mij *niet* geheel vereenigen.

Ik vind het wel degelijk verstandig, den invoer van in Indië gemaakte djatiehouten meubelen in Europa te bevorderen, nl. als die aanmerkelijk goedkooper zijn, en daarenboven in deugdelijkheid boven het Europeesch maaksel staan, zonder in sierlijkheid daarvoor onder te doen.

Een in 't vorige jaar gerepatriëerd Ind. Hoofdambtenaar bracht keurig gesneden en bewerkte djatiehouten meubels meê en deelde mij mede, dat een der grootste industriëelen in dit vak alhier hem had gezegd, verbaasd te staan over het afwerken en den prijs dier fraaie stukken. Dat is werk naar modelboeken; en of nu een Europeesch of een Indisch meubelmaker een stuk voor U maakt, is vrijwel hetzelfde. Hoe men zulke stukken *namaaksel* kan noemen, begrijp ik niet.

Als zulke meubelen van djatiehout, door *Javanen* gemaakt, hier ter markt komen, zal de Indische nijverheid bevorderd worden, en men zal de groote waarde van die houtsoort ook hier meer leeren kennen. Een gevolg daarvan zal zijn: bestellingen van djatihout uit Indië voor de Nederl. nijverheid.

Eindelijk wil ik nog wijzen op het feit, dat vele uit Indië hier komende familiën, door omstandigheden worden gedwongen hier te blijven. De meeste brachten om die reden geen meubelen meê. Nu kan men het toch moeielijk onverstandig noemen, als *Oost en West* door haren invloed bewerkt, dat goede naar keuze eenvoudige of fraaie djatiehouten meubelen, door familiën als hier bedoeld, voor mindere prijzen dan voor hier gemaakte moeten worden besteed, kunnen worden aangeschaft; dat ligt juist op den weg van de betrokken commissiën van onze Vereeniging.

Den Haag, Nov. 1902.

G. G.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Ingenieur. 17e. jaarg. (1902), No. 47.

H. van Gelderen: Beschouwingen over de grondneerzettingen in Oost- en Westgat van Soerabaja (met afbeeldingen).

Geneeskundig Tijdschr. voor Ned.-Indië. Dl. XLII (1902), afl. 5.

Dr. S. F. W. van Hasselt: De Cholera-afdeeling van het Militair Hospitaal te Soerabaja van af 31 Juli t/m 31 December 1901. — Dr. A. H. Nijland; Elfde jaarverslag van het Parc-Vaccinogéne te Weltevreden over 1901. — Dez.: Zevende jaarverslag van het Instituut-Pasteur over 1901. — Dr. J. T. Terburgh: Malaria-onderzoekingen te Ambarawa.

De Indische Mercuur, 25e jaarg. (1902) No. 47.

Wildernis en cultuur in Suriname. Voordracht van Prof. Dr. F. A. F. C. Went. — Algemeen syndicaat voor koffiecultuur en andere bergcultures in Ned.-Indië — De depreciatie van het zilver. — Versnelde bereiding van Java-koffie binnenshuis. — Anti-Suikeraccijnsbond. — De Maleische timmerhoutsoorten (vervolg). — Le Monnaie, le crédit et le change. — Goa in Wandel der Jahrhunderte. — Jahr — und Adressenbuch der Zuckerfabriken Oesterreich-Ungarns. — De zonnebloem als industrie.. — Verslagen: Singkep Tin-maatschappij, enz. Nieuwe Maatschappijen. — Mijnbouwkundig onderzoek. — Kleine mededeelingen.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	5 Dec.	19 Dec.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	28 Nov.	12 〃	11.30 's av.
Genua, Nederland,	2 Dec.	16 〃	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	9 〃	23 〃	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	29 Nov.	13 〃	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	5 Dec.	19 〃	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	8 〃	22 〃	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 Dec.	8 Jan.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	30 Nov.	14 Dec.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	9 Dec.	23 〃	11,30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

Haagsche Assurantie-Compagnie
voor Brand enz. van 1805
te 's Gravenhage.
Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.
Directeuren:
C. W. VERSTEGE en Mr. W. F. G. MASTENBROEK.
Commissarissen:
Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT
Mr. J. G. GLEICHMAN.
A. J. H. VAN KAPPEN.

Mevrouw M. STOFFERS
VAN SWIETENSTRAAT 134.

Gelegenheid tot onderricht in **Huishoudelijk Maleisch**. In **30** lessen kan men zich voldoende op de hoogte stellen. Informatiën Bureau Oost en West.
Vervaardiging van **Indische uitrustingen**. Voorhanden: **Ind. Koetangs** (Jav. en Europ. model) ter vervanging van corset.

Schoonschrift.

In enkele lessen volkomen verbetering van het slechte handschrift. Resultaten verrassend; opleiding voor examen M. O., enz.
H. MOLL,
Hofcalligraaf van H. M. de Koningin-Moeder, Leeraar M. O.
TOLLENSSTRAAT 98.

B. F. C. DALDERUP,
Atjehstraat 68—68a—70.
Het voordeeligste adres voor
EAU DE COLOGNES.
ODEURS.
TOILETZEEPEN.
SPONSEN.
ZEEMEN.
BORSTELWERKEN.

Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. **Utrecht.**

Joh. C. CLAUS.
Assendelftstraat 4a.
MAGAZIJN VAN
GASORNAMENTEN EN WATERLEIDING-ARTIKELEN.
Baden en Badketels
VOOR GAS EN BRANDSTOFFEN.
AANLEG VOOR GAS- EN WATERLEIDING,
LOOD- en ZINKWERKEN.
Gasgloeilichtbranders met glas en kousjes,
compleet f 0.80.
PRIMA GASGLOEILICHT KOUSJES VAN AF **f 0.15.**

Haagsch
Publiciteits Bureau
Gebouw Mercurius
NOORDEINDE 33.
Plaatsing van annonces in
alle bladen der wereld.
Voor de **INDISCHE BLADEN**
vrage men de
bizondere voordeelige voorwaarden

A. J. MESKER,
MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81. Telephoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILEERINGEN, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
Gemeubileerde Huizen te Huur,
waarbij:
Huizen met 10 Kamers ad *f* 100 per maand.
Benedenhuizen ad „ 45 per maand.
Bovenhuizen ad „ 60 per maand.
Geheele Inrichtingen steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

S. SPIJER.
Schoolstraat 7. - Den Haag.
Grootste Sorteering
St. Nicolaas-Cadeaux
in het Magazijn van
Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.
ZIE DE ÉTALAGE.
Atelier voor reparatiën.
Internationaal Watch- en Waltham-Horloges.
S. SPIJER. — Schoolstraat 7. — Over de Vischbanken.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Confiseur Patisier,
J. F. van Hoeken,
Denneweg 51, — Den Haag.
Eenigst adres van
BREDASCHE SPECULAAS.
Voorheen H. J. MULDERS.

Brandstoffenhandel.
C. Aandewiel.
Kantoor Sumatrastraat 145, Den Haag.
Filiaal Badhuisstraat 103, Scheveningen.
Telephoon 1014.
Hofleverancier.
Levering van uitsluitend eerste kwaliteit Brandstoffen.
Speciaal ingericht ter bewerking van Antracieth, welke steen- en gruisvrij volgens de verlangde afmeting wordt geleverd.
Steeds grooten voorraad van alle soorten Brandstoffen als
Cokes, Hout, Turf, Briquetten, Vuurmakers, Houts- en Kachelkolen.
Zeer gewenscht is het steeds een dag vooruit te bestellen, ter goede uitvoering der orders.
Prijscourant steeds verkrijgbaar.

Stoom-, Wasch- en Bleekinrichting.
OPGERICHT IN 1866.

Meermalen uitgebreid en verbeterd volgens de nieuwste en beste methode tot het wasschen, drogen, strijken en opmaken van alle Witte, Bonte, Flanellen en Wollen goederen.
Alle soorten van Gordijnen.
Geeft de meeste waarborg voor eene behandeling met **bacterie vrij** water uit Norton wellen op ± 32 Meter beneden D. P. geboord en in een speciaal toestel ontijzerd.
Voordeelige condities voor enkel gewasschen en gedroogd.
Tarieven op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Brief adres: GEBR. HEIJNEN.
Witte Brug. — Den Haag.

EERSTE
Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven
tegen Invaliditeit en Ongelukken.
Gevestigd te 's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 11.

Jaarpremiën voor uitkeering van f 100 na overlijden of na:

Leeftijd:	10 jaar	15 jaar	20 jaar	25 jaar	30 jaar	35 jaar	40 jaar.
20	*f* 9.01	*f* 5.70	*f* 4.08	*f* 3.14	*f* 2.55	*f* 2.16	*f* 1.90
30	„ 9.07	„ 5.78	„ 4.20	„ 3.30	„ 3.75	„ 2.41	„ 2.20
40	„ 9.29	„ 6.06	„ 4.53	„ 3.71	„ 3.25		

A. LEWENSTEIN,
Wagenstraat No. 18a, Den Haag.
Levert de beste:
NAAIMACHINES à contant en op afbetaling.
De meest nieuwe soorten steeds voorhanden.
Op alle machines kan geborduurd worden.
Onderricht gratis.
Drie jaar schriftelijke garantie.
Machines worden ook op zicht gezonden.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

SAMBALLANS (origineele verpakking) 20 diverse soorten
per busje à 35 en 55 cts.
KLAPPERS (versch geraspt) verkrijgbaar.
Gandaria assin - Atjar temoe koentjie.
Indische Siropen. - Versche Kruiden. - Manissans.

Th. Snitzelaar,
PIET HEINSTRAAT 139,
hoek Zoutmanstraat,
's Gravenhage.

UITRUSTINGEN.
Specialiteit in
Witte, Tricot
en WOLLEN Ondergoederen
VOOR
DAMES, HEEREN
en
KINDEREN.
UITZETTEN
en
Luiermanden.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
firma W. F. van Vliet,
Noordeinde 158. L. Beestenmarkt 4-6.
Voorhanden ruime keuze gegarneerd en ongegarneerd
Mandwerk, Vogelkooien, Serre Meubelen, Luxe Artikelen.
Von Berlepsch nestkasten,
Aanbevolen door de vereeniging van vogelbescherming.

C. L. Arbeiter,
Spuistraat 63. Den Haag.
HOFBONTWERKER.
Grootste sorteering van uitsluitend Ia Pelterijen.
Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.
Opzetten van Vogels en Zoogdieren.
Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

COSTUMES NAAR MAAT,
Gegarandeerde Coupe.
Specialiteit in:
Gekleede Costumes,
Mantelcostumes,
Mantels,
BLOUSES,
PEIGNOIRS,
Costuumrokken.
F. W. von Gemmingen,
13 Anna Paulownaplein — Den Haag.
GROOTE KEUZE in:
Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

Nogmaals erkend de SUPERIORITEIT der
SIEGEL-PIANINO.
Zie het artikel in het *Soer. Hand.* van 3 Oct. '02 van den Heer OTTO KNAAP.
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.